

ewijzen

Israël zaaien
ede en haat

die man voor als een zielige vrijgezel op een zolderkamertje, maar misschien is het een pseudoniem. Ultraard deden hele en halve criminelen op Twitter een dult in het zalje.

Intussen woedt die misselijk makende oorlog tussen Israël en de Palestijnen voort. Ik ben niet optimistisch over een mogelijk einde. Het gaat zeker nog 25 jaar duren, om de eenvoudige reden dat geen der partijen vrede wil. Het is een strijd tussen getraumatiseerde volkeren, die alleen maar zal stoppen als zij volledig oorlogsmoe zijn.

Zoals het er nu voorstaat, kan ik mij niet voorstellen dat Israël ooit serieus zal onderhandelen met Hamas, dat de *Protocollen van de wijzen van Sion* in zijn Handvest heeft opgenomen, een

Als je maar
raketten blijft
afvuren, verliest
de ander vanzelf
zijn beheersing

puur antisemitisch geschrift waarin staat dat Joden naar de wereldheerschappij streven. Het is al honderd jaar bekend dat de protocollen een vervalsing zijn, maar zelfs in Palestijnse kinderprogramma's worden zij als waar gepresenteerd. Autobommen en zelfmoordenaars hebben de zaak alleen erger gemaakt en als je maar dagelijks raketten blijft afvuren, komt vanzelf het moment dat de andere partij haar zelfbeheersing verliest.

Aan de andere kant slaan de te-

Ik mis het besef dat leven
en dood een mysterie zijn

Joost Röselaers
is predikant van
de Nederlandse
Kerk in Londen
(Austin Friars).

Herdenken

De herdenking van de slachtoffers van vlucht MH17 was typerend voor het seculiere Nederland.

De Nederlandse Kerk in Londen stond de afgelopen tien dagen in het teken van herdenken: van de slachtoffers van de vliegtuigramp in Oekraïne, die grote indruk maakte op de Nederlandse gemeenschap in Engeland; en een week later van de slachtoffers van de Eerste Wereldoorlog, die honderd jaar geleden begon.

Het verschil in de wijze van herdenken tussen beide landen waar de Nederlandse Kerk in Londen zich mee verbonden voelt, kan niet groter zijn. Dat zit hem met name in de rol die geloof en kerk in het herdenken spelen. Herdenkingen in Engeland zijn doordrongen van christelijk geloof. Er is een geestelijke aanwezigheid, er worden kerkelijke liederen gezongen, niet zelden wordt er gebeden. Ook (prominente) atheïsten waarderen openlijk deze wijze van herdenken, waarmee uiting wordt gegeven aan de verbondenheid met een lange traditie en waar duiding een centrale rol speelt.

Hoe anders verliep het in Nederland na de vliegtuigramp. Tijdens officiële gelegenheden was er geen enkele verwijzing naar het geloof. Koning Willem-Alexander sloot zijn toespraak niet af met een bede. Bij aankomst van de kisten was de ceremonie indrukwekkend, maar vooral door de stilte die er heerste. Geen muziek, geen gesproken woord.

Vervolgens verzamelden duizenden mensen zich langs de kant van de weg, en klaptten toen de wagens langs reden. In Amsterdam werd een stille tocht gehouden. Talloze mensen waren daarbij – heel toepasselijk – in het wit gekleed. Frans Timmermans zorgde voor de nodige duiding en diepgang in zijn seculiere overden-

Herdenking slachtoffers vlucht MH17 in Amersfoort. Foto Harry Cock

king bij de Verenigde Naties in New York. De kerken deden actief aan het herdenken mee, maar het bleef vooral een gebeurtenis voor eigen parochie. Er werd moedig een bijzondere kerkdienst georganiseerd, waar slechts 200 duizend Nederlanders naar keken. Op hetzelfde moment keken miljoenen mensen naar de tocht van de lijkwagens.

Vanuit Engeland keek ik met waardering en ontroering naar de wijze waarop Nederland uiting gaf aan collectieve rouw. En tegelijk besefte ik:

Nederland is – in
tegenstelling tot
Engeland –
definitief een
post-christelijk
land geworden

Nederland is definitief een post-christelijk land geworden. Ook zonder het geloof zijn er rituelen waarin mensen uiting kunnen geven aan hun boosheid en verdriet. De rituelen zorgden ook voor saamhorigheid en eenheid. De beelden van de tocht van de rouw-wagens hebben ook in Engeland diepe indruk gemaakt. Misschien ervoeren ook de Engelsen een gevoel daarbij dat soms in hun eigen rituelen gemist wordt.

Heeft het christelijk geloof ons dan niks meer te bieden? Ik zou twee aspecten willen noemen die ik nu nog mis in de seculiere rouwverwerking. Allereerst, blijvende aandacht voor moedeloosheid en verdriet. Niet alleen hier maar ook op andere plaatsen in de wereld. Ten tweede, overgave. Het besef dat leven en dood een mysterie zijn, waar we slechts in alle bescheidenheid over kunnen spreken. Vanuit de Engelse kerkelijke traditie krijg ik woorden en rituelen aangereikt om dit mysterie te benoemen en soms zelfs te aanvaarden. Het zal een uitdaging vormen voor politici, dichters en theologen om de aanvaarding van leed te vertalen naar een seculiere context.

Ander commentaar